

Oorlog in de global village

In: I&I Nieuwe media in perspectief 19 (5) 2001

Marianne van den Boomen

En ineens realiseer je je hoe kwetsbaar de global village is. En voor hoeveel die bestaat uit staal, beton, glas, kerosine, rook en stof. En uit mensenlevens niet te vergeten. Eigenaardig toch dat we altijd dachten dat de wereldwijde interdependentie vooral elektronisch en virtueel was, een kwestie van computernetwerken, een *space of flows*.

Nog geen twee jaar geleden was er die andere bijkans apocalyptische paniek, rond de komst van het jaartal 2000. Toen begon er iets door te dringen van hoe de wereld intussen was georganiseerd als een keten van computersystemen en daaraan gekoppelde maatschappelijke systemen. Een gigantisch systeem van dominostenen. Die ineens niet meer zo stevig in het gelid bleken te staan door een fundamentele constructiefout. In principe ging het om iets heel kleins: een wereldwijd ingebouwde te krappe geheugenruimte voor een jaartal. Ineens had het jaartal vier posities nodig, waar voorheen twee volstonden. Iedereen begon zich af te vragen waar ze nu allemaal in zitten, die datumgevoelige chips. In de thermostaat, de wasmachine, de magnetron? In de computersystemen van verzekeringsmaatschappijen, ziekenhuizen, electriciteitscentrales, kerncentrales, raketssystemen?

Er begon iets door te dringen van hoe weinig we eigenlijk wisten van de precieze werking van de technologie op zich, maar ook van netwerk- en keteneffecten, en van de sociale koppeling daaraan. Er begon iets door te dringen van hoe moeilijk we daar bij konden komen, hoe weinig macht we daar eigenlijk over hebben.

Zelfs de grootste programmeerbollebozen wisten niet precies wat er zou gebeuren.

Sommige gerenommeerde computergoeroes trokken met hun gezin de bergen in, omdat ze de totale maatschappelijke ontwrichting die ze verwachtten rond de millenniumwisseling, niet wilden meemaken. De schuilkelder- en survivalindustrie draaide op volle toeren en deed goede zaken. Op 31 december 1999 om 23.59 uur lokale tijd zat eenieder met een tv in de buurt, waar dan ook ter wereld, met ingehouden adem te kijken. Zou het beeld uitvallen, als symptoom voor totale uitval?

En er gebeurde... niets. Er knalde bij die nieuwjaarsovergang niets anders dan de gebruikelijke champagne. Opluchting alom. En verontwaardiging, over hoe zelfs de experts niet wisten hoe de zaak er werkelijk voor stond.

Datgene wat verwacht werd, gebeurde niet.

Op 11 september 2001 gebeurde datgene wat juist niet werd verwacht. De global village werd in het hart getroffen. World Trade Center. Letterlijk en figuurlijk: het centrum van de wereldhandel, het centrum van de global village. Niet door een zwakke schakel in het wereldwijde virtuele computernetwerk, maar door kamikaze-aanslagen via de andere netwerken die de wereld omspannen. Vliegrouthenetwerken - gewone transportnetwerken. Het zijn geen eens bewapeningsnetwerken, waar al langer de nodige apocalyptische scenarios over bestonden (al waren die intussen aardig uit het dominante vertoog verdwenen). Plus natuurlijk terroristennetwerken. De koppeling van deze twee netwerken - met behulp van simpele messen, vlieglessen en virtuele flightsimulators - blijkt voor een gigantische herconfiguratie van de aanpalende netwerken te zorgen. Beursnetwerken, ambassadenetwerken, vliegveldnetwerken. Politieke en militaire netwerken. Telefoonnetwerken, internetsites, televisienetwerken.

Op het moment dat ik dit stuk schrijf - drie dagen na de aanslagen - is er nog geen vergeldingsactie geweest. Het is iets waar je op kunt wachten.

Dit is oorlog in de global village. Geen staten die verantwoordelijk zijn, geen oorlogsverklaringen, geen ultimata, geen eisen, geen onderhandelingen. Alleen maar angst en dreiging. Een vijand zonder gezicht, die overal kan zitten.

Voor de roep om vergelding maakt het niet uit. Zonder gezicht, maar vast met een hoofddoek of tulband, zo weet de blinde wraak al binnen een paar uur.

Die roep om wraak is misschien wel beangstigender dan de angst dat eenieder overal op aarde het directe slachtoffer kan worden van zo'n aanslag. Want hoe moet vergelding van duizenden doden, van supersymbolen als het Pentagon en de twin towers van het World Trade Center eruitzien? En hoe zal de vergelding daarvan er weer uitzien?

De roep om vergelding klinkt overal, vooral op het internet - bij uitstek het medium voor de versterking van extreme reacties. En bij uitstek het medium dat niet werkt als er werkelijk wereldwijd nieuws is. De global village blijkt, als het erop aan komt, nog altijd te worden gedomineerd door de tv.

Zeldzaam zijn de bijdragen op webfora en usenetgroepen die een ander geluid laten horen, maar ze zijn er wel: 'Is dit nog terrorisme? Misschien wel niet. Misschien is dit inderdaad wel gewoon oorlog, maar de oorlog is hier tussen twee supranationale krachten die zich als vertakte wortelstructuren om de hele aarde klemmen; netwerken die eigenlijk geen duidelijk brein meer hebben, geen centraal gemotiveerd zenuwstelsel, maar waarin wel knopen zijn te ontwaren.'

De knopen zijn misschien wel te ontwaren. Of ze te ontwarren zijn, is een tweede. En hoe op termijn de herconfiguratie van de global village zal uitpakken, is iets wat de kennis en verbeelding van de huidige millenniumdeskundigen te buiten gaat. Deze millenniumovergang zou wel eens heel lang kunnen duren.